

De wede (*Isatis tinctoria*)

Deze gele, kruisbloemige plant groeit op droge hellingen, op braakliggende akkers en langs wegranden in de drogere delen van Europa. Mijn belangstelling voor deze plant werd pas goed gewekt op een excursie met Franse en Engelse botanici in N.W.-Frankrijk. En niet in het veld, maar in een zijstraatje naast de kathedraal van Amiens (van 1288). Daar was het ook niet de plant zelve, die de aandacht trok, maar men wees mij op een opschrift als volgt:

LES BONES GENS DES
VILLES DANTOUR AMIENS
QUI VENDENT WAIDES
ONT FAITE CHETE
CHAPE
LE DE
LEU
RS O
MONES

In modern Frans zou het moeten luiden:

Les bons gens des
villes autour d'Amiens
qui vendent quède
ont fait cette
chapelle
de leurs
aumônes

En in onze taal: De goede lieden van de steden om Amiens die wede verkopen hebben deze kapel tot stand gebracht met hun giften. (Er staat letterlijk: aalmoezen.)

Kathedraal Amiens, de nis met het beschreven opschrift

Foto: C. Sipkes

Uit dit alles blijkt dat er in de middeleeuwen verdiend werd aan de handel in de indigo-blauwe kleurstof, die deze plant kan voortbrengen. De cultuur van deze plant is reeds zeer oud. Reeds door Dioscorides (50 j. n. Chr.) werd de plant aanbevolen als geneesmiddel tegen verzweringen en noemde deze naar het werkwoord „isazein”, dat „glad maken” betekent en wat sloeg op het terugkrijgen van een gladde huid.

Plinius heeft er weer een Latijns woord van gemaakt, gelijk aan het Grieks, maar in het laat-Latijn of vroeg-Italiaans was er een naam, ontleend aan een Germaanse taal: „guado”, wat overeenkomt met de oud-Duitse naam „waid”, het Franse „guède” of „vouède”, het Engelse „woad” en het Nederlandse „wede”. Ten tijde van Julius Caesar heette het „vitro”. In

zijn *De Bello Gallico* (boek V, Kap XIII) schrijft hij in 54 n. Chr. van de Brittanniërs:

„Omnes vero se britani VITRO inficiunt, quod coeruleum efficit colorem atque hoc horridiores sunt in pugna aspectu”.

(Waarlijk verven de Britten zich het gezicht met Wede, welke blauwe kleur hen een schrikwekkend uiterlijk geeft met het oog op de te verwachten strijd.)

Onze moderne stoottroepen hebben dus reeds voorgangers gehad bij het besmeuren van hun gezicht, zij het met een ander doel.

In de middeleeuwen waren er culturen, waarbij het blad twee keer per jaar geplukt werd en gedroogd, daarna gemalen in een speciale molen, die in Duitsland aan de gemeente behoorde. Daarna werd het vochtig gemaakt, zodat het ging fermenteren en werd het verkocht als koeken of ballen. Al die eeuwen lang was het de voornaamste blauwe kleurstof, tot in 1560 de zeeweg naar Indië bekend werd en de echte Indigoplant (*Indigofera tinctoria*), een variant van onze Acacia, een lelijke concurrent werd. Door verbodsbepalingen trachtte men nog de Wede-cultuur in stand te houden, maar tevergeefs. Na een kleine opleving tijdens Napoleon, toen Engeland de handelswegen geblokkeerd had, is de cultuur nu geheel verdwenen.

En om daaraan nog herinnerd te worden, moeten we de verwilderde planten gaan bezien langs de wegen in het buitenland en het opschrift op de kathedraal van Amiens.

Rockanje.

C. Sipkes.

Het Bovenste Bos

Op nevenstaande foto ziet u het moment, waarop Prof. Dr. J. Heimans het naambord van het nieuwste natuurmonument, Het Heimans-reservaat „Het Bovenste Bosch”. (zie *Natura*, oktober 1961, blz. 115 en 116) onthult. De heren Mr. F. P. Th. Rohling, chef afd. Natuurbescherming van het Ministerie van O. K. en W. en H. W. Bloemer, voorzitter van Natuurmonumenten kijken toe.

Er ontbreekt nog maar een klein deel van het aankoopbedrag. U kunt nog bijdragen, giro 32391 van Natuurmonumenten te Amsterdam.

(Foto: J. Goudswaard)

